

ЦЕНТЪР ЗА СЕМИОТИЧНИ И КУЛТУРНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ

eБИБЛИОТЕКА

ФРАНСОА РАСТИЕ

ПРОТИВОРЕЧИЯ НА ХЕРМЕНЕВТИКАТА

е-издание на Център за семиотични и културни изследвания
2017
www.cssc-bg.com

ФРАНСОА РАСТИЕ: ПРОТИВОРЕЧИЯ НА ХЕРМЕНЕВТИКАТА

2

Херменевтиката никога не е била автономна дисциплина и винаги се е разделяла между философски разсъждения и един различно теоретизиран технически корпус от предписания и правила за интерпретацията.

В нашата традиция в началото тя била изкуство да се обясняват основополагащите текстове, независимо дали те били литературни, юридически или религиозни. Обяснението обикновено се подчинявало на етични цели: от интерпретациите на Омир от стоиците до тези на Отците на църквата, те били ръководени и мотивирани от съобразяването с морала или вярата.

A READER

ФРАНСОА РАСТИЕ: ПРОТИВОРЕЧИЯ НА ХЕРМЕНЕВТИКАТА

Докато хуманизмът проповядвал връщане към източниците и тяхното филологическо възстановяване, Реформацията сложила край на догматичното господство и на авторитета на традицията, твърдейки, че Светото писание се интерпретира само по себе си (*Scriptura sui ipsius interpres*). Отхвърляйки алегорезата, методът, предложен от Флаций Илирикус, позволявал да се дефинира и да се опише наново буквалният смисъл, дори и в най-неясните пасажии, като се разясни посредством общия смисъл (*Clavis scripturae sacrae*, 1567). Този принцип, несъмнено реторичен по произход, признавал на текста една цялост, която алегоризмът не можел да допусне, или най-малкото ограничавал, отдавайки се на частични прочити, въпреки – или защото – били съобразени с вярата.

ФРАНСОА РАСТИЕ: ПРОТИВОРЕЧИЯ НА ХЕРМЕНЕВТИКАТА

Флаций, така да се каже, заместил догматичното господство на Църквата с властта на самия текст, прилагайки Лутеровия лозунг *scriptura sola*. Независимо от теологичните мотиви, това решение оправдавало едно крайно внимание към текста, защото то обединявало по някакъв начин буквата и духа и позволявало да се предложат описателни критерии, в известна степен вътрешни на текстовете. То намерило голям отзвук поради разширяването си и към други текстове освен Писанията. Например общата херменевтика на Данхауер (около 1630 г.) обединява теологичната, юридическата и медицинската херменевтики. Тя прави ясно разграничение между смисъл и истина, като по този начин отбелязва влиянието на един вътрешен ред върху текста.

ФРАНСОА РАСТИЕ: ПРОТИВОРЕЧИЯ НА ХЕРМЕНЕВТИКАТА

5

„Специалните“ херменевтики, а именно теологическата, литературната и юридическата, разцъфтели през 17. и 18. век. Шлайермахер ще бъде този, който ще формулира амбициозна обща програма, от която идва съвременната материална херменевтика. От една страна, той разширява полето на херменевтиката от религиозното до литературното, от литературното до писменото и от писменото до устното, като по този начин за първи път поставя херменевтичния проблем за разговора. От друга страна, преминавайки от общото към универсалното, той очертава проект за херменевтика, която да изложи универсалните принципи на разбирането. Той продължава една субективистична еволюция, която в предишния век ръководи теорията за афектите на Франке или тази на гледните точки на Хладениус.

ФРАНСОА РАСТИЕ: ПРОТИВОРЕЧИЯ НА ХЕРМЕНЕВТИКАТА

6

Това го кара, към края на живота си, да **измести основния акцент от херменевтиката на *interpretandum*, текста, към неговия интерпретатор, читателя**, като очертава една трансцендентална теория за субективните условия на интерпретацията. По съвсем проблематичен начин Шлайермахер се опитва да обедини една обща наука за текстовете с една трансцендентална философия на разбирането. Проблемът за генезиса тук ни дава ярък пример: **преформулирайки целта да се разбере авторът по-добре, отколкото той самият разбира себе си, Шлайермахер има намерение да възстанови генезиса на текста**. Генетичната критика, такава каквато я прилага Сонди, илюстрира научното развитие на този проект.

A READER

ФРАНСОА РАСТИЕ: ПРОТИВОРЕЧИЯ НА ХЕРМЕНЕВТИКАТА

7

Последователите на Шлайермахер ще изберат на драго сърце спекулативния път.

Дилтай написва история на модерната херменевтика, или поне очертава нейното зараждане, но като я спиритуализира и премахва, впрочем, името на Хумболт – който именно е дал на херменевтиката лингвистичното ѝ измерение. При Дилтай парадигмата на текста отслабва и изживяното чувство става начало и край на всяко разбиране.

Най-сетне с Хайдегер онтологизацията на херменевтиката ще доведе до пренебрегване на филологическите изисквания и до преднамерено „насилие над текста“, отваряйки пътя за смешния антиномизъм на деконструктивистите.

A READER

ФРАНСОА РАСТИЕ: ПРОТИВОРЕЧИЯ НА ХЕРМЕНЕВТИКАТА

Една семантика на текстовете трябва да свърже „буквата“ на текста, разбрана във филологически и граматичен смисъл, с неговия „дух“, т.е. с различните интерпретации, които той изисква, и следователно да избегне две едностранчиви поведения, които ще наречем „буквализъм“ и „спиритуализъм“.

Буквализмът идва от една ограничена лингвистика, подчинена на позитивизма и формализма, които се обединяват в логическия позитивизъм и англосаксонската философия на езика. Формалистичният, асемантичен път свежда знака до неговото означаващо: той разглежда само формата на „символите“ и извежда смисъла им от синтактичния им строеж.

ФРАНСОА РАСТИЕ: ПРОТИВОРЕЧИЯ НА ХЕРМЕНЕВТИКАТА

9

Субстанциалистичният път отнася думата към буквалния ѝ смисъл, за който се смята, че се налага очевидно, докато той всъщност е резултат от интерпретативна конструкция и никой не е успял да предложи метод за произвеждането му.

Тъй като реалните практики малко обръщат внимание на буквалния смисъл, бе създадено понятието производен смисъл: въпреки че се различава от буквалния смисъл, за да компенсира недостатъците му, той само потвърждава своето превъзходство.

A READER

ФРАНСОА РАСТИЕ: ПРОТИВОРЕЧИЯ НА ХЕРМЕНЕВТИКАТА

10

„Спиритуализмът“ също поема по два пътя. Първият е на една постхайдегерова херменевтика, която стигна до деконструктивизма. Вторият е наследил класическия ментализъм, пренесен от когнитивната семантика, която освобождава смисъла на езиците и текстовете, за да го претопи в едно трансцендентално пространство (Лангакер) или в една феноменология на опита (Джонсън).

Ние ще се занимаем с херменевтиката по-нататък (в Четвърта глава „Материална херменевтика“), за да покажем как могат да се избегнат тези две едностранчиви поведения, като се привилегирова единството на двата плана на текста.

A READER

ФРАНСОА РАСТИЕ: МАТЕРИАЛНА ХЕРМЕНЕВТИКА

11

MODERN
Criticism
and Theory

Презентацията представлява подбрани откъси от книгата на Франсоа Растие „Изкуства и науки за текста“ (глава първа „Ливгвистика и семантика на текстовете“), публикувана през 2003 г., ИК „ЛИК“, в превод на Галина Меламед. Всички права на автора, преводача и издателството са запазени. Презентацията е с образователна цел и е за нуждите на студентите от курсовете „Теория на интерпретацията“ в НАТФИЗ и „Семиотика и интерпретация“ в СУ „Св. Климент Охридски“.

издание на Център за семиотични и културни изследвания, 2017
Само за учебни и образователни цели